

Hilse Friedrich Wilhelm (1820-1871)

Pionier śląskiej algologii

Urodził się 29 listopada 1820 roku w Bielawie Wschodniej (Nieder-Langenbielau) koło Dzierżoniowa (Reichenbach), w rodzinie żonatego z Johanną Elizabeth Burghart tkacza i handlarza, Johanna Karla Hilse. W wiejskiej szkole, do której poszedł w wieku 5 lat, za sprawą młodego nauczyciela, Augusta Tabora, pokochał muzykę, jednak ojciec jego nie miał zrozumienia dla tej pasji i Hilse musiał sam zarobić pieniądze na opłacenie lekcji, a ćwiczyć mógł tylko wtedy, gdy ojca nie było w domu. Ponieważ wykazywał duże zdolności, jego rodzice postanowili, że będzie nauczycielem i po confirmacji wysłali go do szkoły w Łągiewnikach (Heidersdorf). Cierpiał tam liczne niedostatki, a wiedzę czerpał przeważnie z pożyczonych książek. Po śmierci ojca jego sytuacja stała się jeszcze trudniejsza, jednak dzięki wytrwałej pracy mógł w roku 1838 rozpocząć naukę w ewangelickim Seminarium Nauczycielskim we Wrocławiu.

Po trzech latach nauki zdał egzamin nauczycielski i jako pomocnik rozpoczął pracę w szkole w Rozumicach (Rösnitz) w okręgu głubczyckim. Już w roku 1842 został przełożonym ewangelickiego Instytutu Szkolnego w Sudzicach (Zauditz). Tu zaprzyjaźnił się z nim i udostępnił mu swoją bibliotekę nadzorujący jego pracę pastor Holtzner, który wystawił mu nadzwyczaj pochlebne świadectwo. W październiku 1844 roku Hilse przeniesiony został do szkoły miejskiej w Strzelinie (Strehlen). Pracując tam, śledził z uwagą rozwój wydarzeń politycznych lat 40-tych, czytał reprezentujące nowe idee dzieła literackie, filozoficzne, religijne i sam podejmował pewne starania dla poprawienia stanu oświaty. Gwałtowność, z jaką wydarzenia polityczne zaczęły się toczyć u schyłku lat 40-tych, sprawiła, że zaczął szukać wytchnienia i zadowolenia w naukach przyrodniczych.

Nie wiadomo dokładnie, kiedy zaczął zajmować się botaniką, jednak już w roku 1850 dość dobrze znał florę okolic Strzelina i utrzymywał kontakty z członkami botanicznej sekcji Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczystej, zwłaszcza zaś z Maxem Wichurą, Friedrichem Wimmerem i Ferdinandem Cohnem. Na początku lat 50-tych zaczął zamieszczać informacje o swoich odkryciach w rocznikach Śląskiego Towarzystwa Kultury Ojczystej, a w roku 1856 został jego członkiem-korespondentem. Już wkrótce przestał zadowalać się znajomością łatwych do oznaczenia, a zatem dość dobrze już poznanych roślin wyższych, i zajął się roślinami niższymi, których nikt wówczas na Śląsku nie zbierał, gdyż wymagało to precyzji i użycia mikroskopu. Na początku zajął się mchami okolic Strzelina, których wykaz opublikował w latach 1857-58. Dla dobra nauki wydał swoje oszczędności na wysokiej jakości mikroskop, zakup niezbędnej literatury i, żeby tę literaturę móc czytać, w ciągu jednej zimy opanował w zadowalającym stopniu język angielski, francuski i łacinę. Dobrze przygotowany zajął się badaniem glonów okolic Strzelina, przy czym w osobie radcy medycznego i lekarza okręgowego ze Strzelina, doktora Bleischa, znalazł oddanego współpracownika, który w wolnych chwilach z zapałem badał okrzemki.

Hilse wyróżnił na badanym obszarze szereg nowych gatunków glonów, a chociaż część jego oznaczeń została później zakwestionowana, nie ulega wątpliwości, że znacznie przyczynił się do rozwoju badań nad rozprzestrzenieniem geograficznym i morfologią glonów. Był również pionierem śląskiej algologii, ponieważ nikt przed nim nie podjął trudu systematycznego zbierania i opisywania tutejszych glonów. Dzięki temu, że stale troszczył się o to, by odkryte przez siebie gatunki dostarczać innym badaczom, udało mu się nawiązać kontakt z Rabenhorstem, wydawcą

zbiorów glonów europejskich, któremu rok po roku przysyłał zebrane kolekcje będące cennym wkładem do jego wydawnictw. Niektóre zeszyty wydawnictw Rabenhorsta były w całości zebrane i opracowane przez Hilsego, co przyniosło mu znaczny rozgłos w prawie całej Europie.

Jesienią 1863 roku przeprowadził się do Wrocławia, gdzie, przy poparciu Wimmera, zatrudniono go w nowo otwartej szkole średniej. Chociaż trudno mu było przyzwycząić się do zgiełku wielkiego miasta i choć nie podobało mu się zarówno nauczanie z podziałem na przedmioty, jak i fakt, że powierzono mu jedynie zajęcia przyrodnicze, tak bardzo lubił uczyć, że nie zrezygnował z nowego stanowiska. W roku 1865 opublikował pracę „Beiträge zur Algenkunde Schlesiens”, w której omówił już także glony z okolic Wrocławia i innych miejscowości, jakie odwiedzał podczas częstych wycieczek, zaś liczba zebranych i w dużej części po raz pierwszy opisanych przez niego gatunków sięgnęła już sześciu setek. Od roku 1867 stan jego zdrowia pogarszał się coraz bardziej, jednak po kuracji w Karlsbadzie wrócił do pracy w roku szkolnym 1869/70 z nowymi siłami. Ponownemu pogorszeniu zdrowie jego uległo pod koniec roku 1870, zaś 29 marca 1871 roku zmarł.

Ważniejsze prace:

1859 – Nachtrag zur Moosflora Strehlens. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 36.

1860 – Verzeichniss der bei Strehlen gefundenen selteneren Phanerogamen und Gefässkryptogamen. *Ibid.* 37.

1861 – Beiträge zur Algen- und Diatomeenkunde Schlesiens, insbesondere Strehlens. *Ibid.* 38.

1861 – Neue Standorte einiger Laubmoose Schlesiens. *Ibid.*

1862 – Neue Beiträge zur Algen- und Diatomeenkunde Schlesiens, insbesondere Strehlens. *Naturwiss. Abh. Schl. Ges. vaterl. Kultur* [mit F. Cohn].

1864 – Nachträge zum Verzeichniss schlesischen Algen. *Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur* 41.

1865 – Beiträge zur Algenkunde Schlesiens, insbesondere Breslaus. *Ibid.* 42.

Źródła:

Bach T. 1871. Schles. Prov. Blätt. N. F. 10. S. 597-604.

Bach T. 1872. Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur 49. S. 129-138.